

Egyik legismertebb név az örmény családnevek közül e hazarészben, sőt a Királyhágon túl elterülő vidékeken is a Korbuly név, mely családnak egyik ága Hollósy néven ismeretes. Ugy a Korbulyok, mint a Hollósyak nemcsak Erdélyben, de a magyar hazának főleg az erdélyi részekkel határos vidékein több érdemes munkást szolgáltatottak a magyar közéletnek, — és pedig a legkülönbözőbb irányú köztevékenység terén.

Ezen tekintélyes és tiszteletreméltó családból származott az oly korán elhunyt, már országos névvel bírt s a legszebb reményekre jogosított tanára a kolozsvári egyetemnek: dr. Korbuly Imre, ki a magyar államjog rendszeréről, valamint a báni méltóságról írt alapos közjogi munkáival a legelső magyar közjogtudósok közé emelkedett; továbbá derék fivére: dr. Korbuly Ignác e. f. kir. törvényszéki bíró Gyulafehérvárrt; Korbuly Bogdán az 1848-iki pesti országgyűlésen a szamosúj-

vári kerület volt képviselője; Korbuly Gergely a kolozsvári pénzügyi körök tiszteletben állott munkás alakja; ennek fia Korbuly József az „Erdélyi Híradó“ felelős szerkesztője; Korbuly Kelemen Szamosújvár volt hírneves esperes-plebánosa; Korbuly János lelkészhelyettes, az első magyar „Méhes-könyv“ írója; Korbuly Zachar, az elhunyt radnavidéki méhész-szakférfiú és mások.

Ugyancsak a Korbuly-család másik ágából: a Hollósyak közül említhetjük a többek közül: Hollósy Simon, Münchenben lakó fiatal festőművészünk, kiről gyakorta olvashatunk elismerő kritikát, s ki — mint írják — elismert névnek örvend a festőművészet terén; dr. Hollósy István volt hírlapíró, ki irodalommal és ügyvédséggel is foglalkozik; s egy felejthetlen emlékküderék nőt, — ki páratlan dalművésznő és utóbb páratlan gondos háziasszony és családanya volt, — s a kit bátran a legelső helyen is említhetünk vala: Lonovics Hollósy Korneliát, Csanádmegye főispánjának nejét, díszmelléknevén a „magyar csalóganyt.“

Mellőzzük immár további felsorolását a Korbulyok és Hollósyak hazafias szellemű és hasznosan működött ivadékainak, s egyenesen rátérünk azon férfiú jellemzésére, kinek mai füzetünkben arcképét adjuk: az elismert pénzügyi szaktekintély, a kolozsvári nemzeti színház volt intendánsának: Korbuly Bogdánnak életrajzi adataira.

Ez a derék férfiú Szamosújvárt született 1816. máj. 24-én. Miután a helybeli „privata scola,“ melynek egyik főtárgyát — az akkor divott tanrendszer szerint — az Alvari-féle latin versek („Quae maribus solum tribuuntur mascula sunt“) képezték, — osztályait elvégezte, szülői a néhai Misug Káluszd szamosújvári kereskedőhöz adták, innen Gyulafehérvárra ment Bublíg kereskedőhöz; harmadik főnöke a jónevű kolozsvári üzlettulajdonos Pattantyus volt. Ismeretei gyarapítása végett másfél évet töltött Bécsben, azután visszatért Kolozsvárra, hol Korbuly és Mártonfi társas czég alatt 1845-ben kereskedést nyitott. Nemsokára Mártonfi Brünbe ment; Korbuly egyedül maradt kereskedésében. . . . És ezt a solid czéget, melyet

most a megnyerő és finom bánásmóddal bíró Korbuly vezetett, a főnemesség, mely ezen új kereskedés tulajdonosát még a Pattantyus-féle kereskedésből jól ismerte, — sűrűn látogatta.

Korbuly ezen időtől kezdve nemcsak az anyagi vagyonosodás terén haladt előre, hanem öntanulással napról napra szellemi ismereteit is inkább meg inkább gyarapította. Tekintélye nőttön nőtt.

1846. október 6-án vette el nőül Bogdánffy Gábor postamester egyetlen leányát Margitot, ki boldog férjét két gyermekkel ajándékozta meg. Fia Géza jogi tanulmányainak befejezése után házassági frigyre lépett Korbuly Ilonával, azután Lompérdre ment gazdálkodni. Habár szerető szülei ekkor már igen gazdagok voltak, még sem akart a jól nevelt fiú készből élni, hanem elkezdett dolgozni; de házasságának ötödik évében — a derék szülők kimondhatatlan nagy fájdalmára, kiragadta a kérlelhetlen halál az eszes fiút mívelt nevének ölelő karjai közül. 1890. decz. 25-én vert utóljára jó szive. Két fiúgyermeket hagyott hátra vigaszul. — Korbuly Bogdán egyetlen leánya Ida a fejedelmi nemzetségből eredt nagybarcsai Barcsay Domokoshoz, jelenleg országgyűlési képviselőhez ment férjhez. E házassági frigyét Isten nem áldotta meg gyermekekkel.

Korbuly később felhagyott a kereskedéssel és bankot alapított; 28 év óta áll két tekintélyes pénztintézet élén az, ki a szamosújvári tanoda befejezése után a világ leghíresebb akadémiájára: az élet iskolájába iratkozott volt. Nem egy örmény ifjú végezte el már ezen híres iskolát kiváló eredménnyel! Avval a kitünő diplomával, mit ezen hírneves akadémiától kapott, lépett Korbuly az élet színpadára . . . és Isten a becsületes, fáradhatatlan, szorgalmas munkát igen szép sikerrel jutalmazta meg: a szellemi téren felvitte az intendánságig, az anyagiakban pedig a Bánffy-Hunyadon és Lompérdén levő két nagy uradalom tulajdonos ura lett. És Korbuly vagyonát nem használja egyedül a maga kényelmére, juttat abból a szegényeknek is eleget. Arról, mit a közintézeteknek ad,

nem is szólok, mert ez ugy-is ismeretes. Ezen kívül lelkes pártolója az irodalomnak és művészetnek is!

A „Magyarország és Nagyvilág“ (XV. évfolyam. 1878. 27. szám) Korbuly Bogdánról a többek közt eze-
ket mondja: „A nemzet a közügyekért áldozó fiai szá-
mát szaporítja, hiveinek sorát neveli, sőt önmagát becsüli
meg, ha elismerő azokhoz, kik különböző munkássági
téreken szolgálva, a haza javát és a közműveltség ügyét
előmozdították; a sajtó akkor valódi képviselője a köz-
véleménynek s tisztét úgy teljesíti hiven, ha az érdemes
hazafiak iránti elismerésnek méltó kifejezést ad, erkölcsi
elégtételül azért, hogy jót műveltek s így buzdít hason-
lóra másokat is. E kötelességet teljesítem én azon férfi
irányában, a ki huzamos gond, hív fáradozás és nagy
áldozatok által a magyar nyelv és színügy s ekképen mű-
veltségünk gyarapodására évek folytán oly mérvű be-
folyást gyakorolt, hogy az által műveltségtörténetünk tár-
gyává lett. Kolozsvár egyik kiváló polgárát, az ot-
tani nemzeti színház volt intendánsát értem, a ki négy
év előtt (1874), midőn a legrégebb állandó magyar színház
fennállása — a felséges királyné fényes segélye mel-
lett is — kétségessé vált, s Erdély főrangúí közt gróf
Mikó áldozatainak folytatója nem akadt — egy színház
választmányi gyűlésen, hazafias hévvel lelkesülve, azon
ajánlatot tette: „hogy ha senki sem, ő átveszi a
fenyegetett létű színház ügyét oly módon,
hogy a lehető nyereség a színházé, a lehető
veszteség övé legyen“ ... és e kimondott szó
után négy évig biztosította a gondjai alá vett intézet
fennállását, szervezte ott a fővárosi után a legjobb
vidéki szintársulatot; a színházakra nézve egész Eu-
rópában legnehezebb időkben nem hagyta elesni, de
fentartva erőteljes kézzel s látható lendületet adva kivált
a komoly drámai és népszínműveknek, nem kívánt érette
intendánsi tiszteletdíjt, nem hasznot, de ha szükség volt,
pótolta a működő személyzet fizetését, költve sajátjából
a ruhatárra és fizetéspótlásul 55.000 forintnál többet.“

És az iránt, ki a nemzeti ügyért ily nagy áldozatot
hozott, nemcsak az erdélyrészi közvélemény fejezte ki
legmelegebb elismerését, hanem az Uralkodó, ki az ér-

demeket nem szokta jutalmazatlanul hagyni, „Iompérdi“ előnévvel a magyar nemesek sorába emelte. — Korbuly pedig, ki majdnem minden kolozsvári közintézménynek lelkiismeretes, munkás tagja, tovább dolgozik; mert ő, ki soha sem kért nemességet, a valódi nemességet az er-nyedetlen munkában keresi.

Szongott Kristóf.

Az elnémult lant.

— Sáházizján. —

*K*ifáradt lantom nyugalmat kíván,
Csendben találja minden örömét;
Mint fák közt csermely — mozdulatlan áll,
Mi sem mozgatja dalra hurjait;
Kihültek már a szív érzelmek!

*Egész' magányban töltöm életem,
Vígtség zajából részt soh' sem veszek, —
A nagy világhoz nincsen már szemem,
Kerülgetem az ember-tömeget;
E földön úgy is csak tövis terem.*

*Több dalt én tőlem oh ne várjatok
Dalolni többé nem fogok soha, —
Ha homlokomra új babérokat
Feltűzni, jönne Apollo maga,
Azt mondanám: „Ne bánsd nyugalمامat.“*

*Egykor magasra szálltak röpteim,
Mert volt tavasz, és nyílt a virág, —
Versenyt repültek sással szárnyaim,
Szép volt előttem az egész világ —
De jött a tél, s kedélyem elborult!*

*Im egy fehér lap itt az asztalon,
— Még tollamat kezembe sem vevén!
Osztoszkodik velem a bánaton, —
És résztvevő szavakkal szól felém:
Kinos, nyomasztó a te helyzeted!*

*Bár lenne úgy, szívünk is, mint a fa,
Mely ősz ha jön, hullatja levelét:
De eltető tavasznap hajnala
Meghozza ismét termő erejét:
S tél szenderéből, — nyárra kél megint!*

Simay Gergely.

A Lusignan-házbeli királyok Kis-Örményországban. *)

II.

A keresztes hadjáratoknak Keleten megtelepedett részesei magukkal vitték a nyugati államok hűbérrendszerét és törvényhozását. Az ujonnan keletkezett királyságokban hűbérek alakultak s a nyugati államoktól kölcsönzött törvénykönyvek léptek életbe. Ez a rendszer, melyet a XII-ik századtól kezdve a félhold ellen viselt szent háborúk honosítottak meg, kiterjedt azokra a keleti keresztény államokra is, melyek nem a keresztes hadjáratoknak köszönhették létezésüket s a muszulmán hódításnak közepette szakadatlan küzdelmet voltak kénytelenek folytatni nemzeti fenmaradásukért s vallásukért.

*) Revue Orientale et Algérienne, I. Les Lusignans de la Petite Arménie par V. Langlois. — Brosset, Histoire de la Géorgie, 1-ső kötet. — Boré, Mém. d'un Voyageur en Orient, 2-ik kötet. — Paoli, Codice diplomatico, 1-ső köt. Chartes d'Arménie. — Mas-Latvie, Relations commerc. de Chypre avec l'Asie-Mineure au moyen-age. — Assises de Jerusalem, Beugnot ~~1846~~ kiadás, 1-ső kötet.

Ilyen államok voltak akkoron: Ázsia nyugati véghatárán, csak a Kaukázus által választva el Európától, a georgiai királyság; Örményországnak északnyugati szomszédja, Aghovania, melyet a görögök s latinok Albaniának neveztek, és maga Örményország is.

A keresztes seregek átplántálta hűbérrendszer gyökereket vert a Taurus bércei közt új hazát alkotó örmény menekültek közt is. Főnökeik nem vették fel kezdetben a királyi czimet s egymással szemben hűbéreseknak tekintették magukat. I. Leot királynak nevezték ugyan, de soha nem koronázták meg s a byzanczi császár, kivel szakadatlan háborúzásban állott, tekintette magát az ország sajátképeni urának.

Leo fia, II. Thorosz az anatóliai tartományok Pansebastos-a czimet nyerte Komnen Manuel császártól s Cilicia csak akkor foglalt helyet a királyságok sorában, midőn II. Leo a középtenger partvidékeit is országához csatolta s foglalásait a szent Szék s a német császár is ünnepélyesen elismerték.

Az örmény főnökök, a kik e fejedelmeknek hódításaikban segítségükre voltak, királyi hűbéresekké lettek a korona birtokához ujonnan hozzácsatolt területeken azon feltétel alatt, hogy adót fizessenek s a királyt kövessék hadjárataiban. Gyermekeik jogszerű örökösei valának a hűbéri birtokaiknak. A rupeni királyság ettől kezdve állandó összeköttetést tartott fenn a keresztes vezérek által alkotott államokkal, nevezetesen az antiochiai fejedelemséggel és Cyprussal, s ezen összeköttetés nemsokára családi frigykötésekhez is vezetett az uralkodó fejedelmek között. Ezenkívül Genua és Velence is, élénk kereskedelmi összeköttetésben levén Örményországgal; ügynökségeket állított fel annak partvidéki városaiban.

Az örmények vallása is, a szertartások némi különbségeitől eltekintve, ugyanaz volt, mint a melyet a Szentföld hódítói vallottak magukénak. Kis-Örményország, a keresztény birtokok s a muszulman államok közé ékelve, mintegy éjszaki védfalát képezte amazoknak. Ehhez járult, hogy az örmények igen gyakran részt vettek a hitetlenek elleni keresztes hadjáratokban. Érdekeik azono-

sak voltak, a viszony közöttük mind bennsőbbé lett s Örményország lassanként meglehetősen ellatinosodott.

Az örmény thákávor nehogy barbarnak tünjék föl a keresztések szemeiben, kénytelen volt a jeruzsálemi és cyprusi udvarok szokásait utánozni. Már II. Leo uralkodásától kezdve Örményországban is nyugati mintára berendezett udvartartással találkozunk marsallokkal, kanzellárokkal stb.

Ezeknek a főméltóságoknak természetesen nagy hűbéri birtokaik voltak. A királyi család tartotta birtokában Gorigost, Ciliciának egyik legjelentékenyebb kikötőjét, melynek tényleges ura ischán, fejedelem czimet viselt. Az ország többi része a hűbéri nemesség közt volt felosztva.

A fenmaradt okiratok bároknak nevezik mindezeket a hűbérurakat. Kétségtelen azonban, hogy mint Európában és Syriában, úgy itt is több osztálya volt a hűbéri nemesi rendnek. A marquis czimről is említést tesznek a történetírók, feljegyezvén nevezetesen azt, hogy a frankok evvel a czímmel ruházták fel I. Constantint.

A hűbéri nemesség mellett ott volt az örmény papságnak két osztálya, a világi és a szerzetes papság. Mindkettő az antiochiai és a sis-i patriarkháktól függött. A szerzetes papság volt a gazdagabb; az apátságok és kolostorok ugyanazon kiváltságokat élvezték, mint a nyugati államokban s nem fizettek adót a kincstárnak csak háború vagy idegen betörés esetében.

A nyugati lovagrendeknek is nagy birtokaik voltak Ciliciában, a melyek szintén ki valának véve az adófizetés alól; kötelességük volt azonban védelmezni az ország területét a musulman invasiók ellen s kórházaikban ellátást nyújtani a beteg zarándokoknak.

Kétségtelen, hogy ennek a hűbéri és egyházi szervezetnek a nyugati minták szerint egybeállított codexsel kellett birnia. Sajnos, ez a codex nem maradt fenn számkra — legalább mind e mai napig nem ismerjük — s csak a krónikások egyes feljegyzéseiből alkothatunk róla hézagos képet.

Hogy azonban a hűbéri rendszer maga egészen azonos volt a Nyugaton uralkodóval s hogy a hűbéresek

örökösödési jogát is azonos elvek szabályozták, kitűnik a „jeruzsálemi assiseok“ törvénygyűjteményéből is, melyben azt a bírói végzést találjuk, hogy „az örmény jogszokás szerint a ki birtokosa valamely hűbérnék, örökösei közül annak adhatja azt, a kinek tetszik.“

Nem lehetetlen, hogy valamely szerencsés utazó előbb-utóbb meg fogja találni ezt a codexet Örményország vagy a Libanon egyik kolostorának porlepte régi kéziratái között. . . .

Megismertetvén a fennebbieken Kis-Örményországnak állapotait a nemzeti királyság megszűnésének időszakában, áttérhetünk azon idegen uralkodócsalád történetére, a mely harminczhárom évig ült az örményeknek fejedelmi trónján.

— A harmadik közlemény jövő fizettünkben. —

Dr. Molnár Antal.

Fürdői levél.

Borszék augusztus 10.

Üdvözet az „Armeniá“-nak, a dsurdsovczhik (gyergyóiak) hazájából! . . .

Fogadja-e Szerkesztő ur, avagy talán így kiált fel: „A komoly ‚Armenia‘ és fürdői levél Borszékről, ugyan hova gondol, levelező úr?!“

— Nó de türelem kissé, t. Szerkesztő úr! Kegyeskedjék csak e sorokat bokros teendői daczára is végig olvasni. Ez irodalmi műfaj sem lesz incompatibilis az „Armenia“ specialis tárgy- és eszmekörével. Jellege: „a faji öntudat“ ebben is megnyilvánul.

Az e vidéken látott és tapasztalt dolgok jótékonyan hatottak át és a büszke önérzet bizonyos nemével szivom itt az ozondús levegőt; s bámulom szép hazám e csodás természeti ritkaságát, a hazailag kellőleg nem méltányolt, a külföld előtt jórészt még ismeretlen Borszéket.

Megvallom nem volt czélom rövid itt létem alatt is tollal papiron szántani, — úgy de az „Armenia“ iránti fiúi kötelesség kezembe nyomá a tollat; megirandó azt, hogy habár feleinket csak egy /számító, üzérkedő kalmár népfajnak nézik sokan, — s habár egyesek részéről olykor csak alkalmi hazafiakul vádoltattunk: e föltevés ellenkezőjéről tanuskodik még e hely is; ez a sűrű, rengeteg fenyőerdőktől koszorúzott parányi völgy is, hol az ősforrás bugyog föl, hol az ember közelebb érzi magát Istenéhez; e hely, hol a hazai örménység részéről produkált áldozatok, s a haza közjóllétét emelni czélzó törekvések mindmegannyi hangosan szóló czáfolatok.

Önérzettel mondhatjuk el magunkról, hogy a munka és szorgalom gyümölcsét — a vagyont népünk rendszerint csak eszközül tekinti köz- és magánéleti kötelmeinek hivatásszerű betöltésére.

Ezt láttam én az itteni fajrokonok körében szerzett tapasztalataim által megvilágítva.

A hazai sajtó panaszkodik honi fürdőink folyton mostoha állapota felől. A kormányt s a társadalmat igyeksenek közönyösségükből fölverni: tenni s áldozni e páratlan kincsek értékesítése, kiaknázása érdekében. És a hazafias, a nemzet egyetemes közérdeklődésére számító hangnak évek óta alig van némi látható eredménye.

Nó de lássuk, mit tett a magyarságnak e határszélén őrszemként álló végponton is a hazai örménység?

Borszék, miként tudva van, csak a mult század végén kezdett ösmeretes lenni. — Azonban alig egy néhány évtizede még, hogy járhatóvá tett utjain megközelíthetővé — s ezáltal gyorsabb fejlődés és nagy jövő elé néző megbecsülhetlen közkincscsé tétetett.

Daczára a csodásan szép hely fekvésének, s a maga nemében igazán páratlan, hatásos gyógyforrás specialis tulajdonságainak: ma napság is csak amolyan harmadrendű fürdő lenne Borszék, ha az élénkséget s a „nervus rerum“-ot Gyergyó-Szt-Miklós, O-Toplicza, Tölgyes, s más vidékek örményei nem kölcsönzik oda, — ha vagyonukra féltékenykednek, s ha csak a rideg üzleti jövedelmezőséget tartják szem előtt, — a melyet pedig

Borszék alig produkál; mert hisz a 6—10 ezer forintos villák (tekintve hogy itt a saison alig két óra terjed) a kellő jövedelmet éppen nem hajtják be; a közbirtokosság pedig, mint értesültem, szintén nem huz abból semmi jövedelmet. Borszék gyorsan fejlődik. A comfort kielégíthet minden szeszélyt és igényeket. Van itt 20—25 elegáns villa, ugyanannyi jóbeosztású és kényelmes lakóház; két előkelő szálloda, és három kitünő étterem.

De a legszebb villák s házak közül: 15 az örmény és 26 a magyar birtokosságé (két izraelitának is van), — egy pedig a galaczi francia consulé; míg a többiek a Gyergyó-Ditró s Szárhegy községek közbirtokossága kezében vannak. A két előkelő szállodából is az egyik Mélik örmény atyánkfiaé és a másik az említett közbirtokosságé; kik közül a legnagyobb részvényesek szintén „a mi népünkben valók.“ Legszebb villája van két magyar főrangú úrnőnek, azután az örmények közül: Csiky Dénesnek, özv. Urmánczi Jánosnénak, dr. Szentpéteri Kristóf ügyvédnek, Jakab Péternek, Lázár Gyulának s még többeknek.

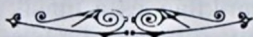
Feleink itteni társadalmi helyzetének előkelőségére mutat továbbá azon körülmény, hogy a fürdőélet kiegészítő részét képező estélyek, concertek, társaskörök elsőbbrangú tagjai s közreműködő szereplői sorában is feles számmal vannak képviselve. Egy közelebről rendezett hangversenyben közreműködött a societe egyik kiváló szépsége: Lázár Ágnes kisasszony is, kinek kellemes énekét viharosan felzúgó tapssal fogadta a közönség.

A fürdővendégek egyharmadát mi teszszük ki; kik között itt láttam Gy.-Szt.-Miklósról Csiky Dénes ügyvédet, Csiky Kálmán nagybirtokost, Lázár Gyulát, dr. Dobribán János orvost, dr. Szentpéteri Kristóf ügyvédet, özv. Vákár Istvánnét, dr. Császár Kristóf törzsvost, Ávéd Kristófot s másokat; O.-Topliczáról: özv. Urmánczi Jánosné nagybirtokost, M. Vásárhelyről: dr. Szentpéteri János törzsvost, özv. Pátrubánnét, Petelei Jánosnét; Ditróból: Jakab Péter nagybirtokost, Kolozsvárról: Dr. Issekutz Hugó egyetemi m. tanárt, N.-Váradról: özv. Duducz Istvánnét, Sze-

benből: Kápdébó Mihály bankárt, s másokat (minde-
nikük 2—10 családtaggal).

Folytathatnám ugyan még tovább illusztrációját
annak, — mit itt osztatlanul mindenki beösmér, — hogy
Borszék kiemelkedettségét javarészen a közeli Szent-
Miklós város és a környékbeli községek hazafias örmé-
nyeinek köszönheti; de talán az eddig elmondottak is e-
léggé meggyőzhették már a kétkedőt arról, a mit czé-
lom volt kiemelni első sorban, hogy a nekünk új hazát
adott magyarhon polgársága az ide menekült örmény
népben, egy minden tekintetben közhasznú intelligens és
jóra való társadalmi elemmel gyarapodott!

Ábrahám Zakhar.

A várva várt levél.

— Rajz. —

Irta: Kritsa Klára.

Meleg nyári délután van. A nap gyönyörködve
szemléli fényes arcát a Bölkény viz-tükrében,
melynek egyhangú halk moraja összevegyül a partot sze-
gélyező lombdús fűzfák susogásával.

A folyóra néző szobácska ablaka fel van tárva.

Bent ifjú nő ül az asztal mellett, fejét balkezére
hajtva, jobbában pedig tollat tart, előtte egy megkezdett
levél, melyen e szavak állanak:

„Kedves jó Barátom!

Annyit tünődöm, aggódok, bánkodom hallgatásod
miatt. Szinte két hónapja, hogy mindennap várva-várom
leveledet. Pedig olyan szépen megkértelek volt utolsó le-
velemben, hogy irj azonnal, mert nagy szükségem van
vigasztaló soraidra. . .“

Sötét hajzata között az ősz szálak, halvány szen-
vedő arcza, az egyszerű fekete öltözék, mely elsoványo-
dott természetét fedi, a szoba szegényes butorzata arról ta-
nuskodnak, hogy Anna nem tartozik a sors kegyeltjei
közé.

E kép komor ellentétet képez a természet viruló pompájával.

A nyitott ablakon át a langy fuvalom enyelegve simogatja homlokát, csókdossa a szenvedő arcot s lágyan susog fülébe, mintha vigasztalni akarná őt, hogy ne érezze magát oly igen szerencsétlennek, hisz megvan épségben mind az öt érzéke: láthatja az Alkotó szép világát, gyönyöködhetik a virágok, növények szemléletében; hallhatja a zenét, a dalt, a madarak kedves csicssergését; érezheti a tiszta jó léget, a virágok illatát; megsimogathat egy-egy kedvelt állatkát.

Ő nem hallja a szellő susogását, reá nem hat a természet szépsége, szivét sokféle érzelm zaklatja: szomorúság, aggodalom, kétely, harag, sértett büszkeség és szegyenérzet.

Aztán mintha a jelentől akarna menekülni, visszasháll lelke a régmúltba: a boldog gyermekkorig.

Ott látja magát egykori kedves lakásuk pázsitos udvarán, a mint fivéreivel labdázik, vagy az udvar közepén levő kútnak kerekét forgatva, abból vizet akar meríteni; hallani véli édes anyja szavait, a mint ez az emeletes ház tornáczáról őt meglátva, ijedten kiáltja:

— Nem szabad a kútnál járni leányka! Bele esel. Jere be gyorsan!

Látja szeretett atyját, öszülő hajjal, piros arczczal és fekete bajuszszal, a mint hazaérkezve a fővárosból — hová minden év tavaszán elment, üzlete számára bevásárlásokat teendő — felnyitja a ládát s abból egyenként szedi elő és osztja szét a gyermekek között a szebbnél szebb játékszereket, melyeknek érkezését ő és testvérei oly óhajtvá várták s melyekért örömlükben a gondos jó apának hálásan kezét csókolgattak.

Még sok egyéb kedves részletét éli át lelkében a boldog gyermekornak.

Majd mint viruló hajadon, fehér ruhában, kipirult arczczal repül egyik-másik tánczos karján a fényesen kivilágított bálteremben; vagy hallgatja a sok üres bókot:

— Olyan haja van kegyednek, mint a tengervésszes éj.

— Szemei a legragyogóbb csillagnál is szebben tündökölnék.

— Arcza hasonlít a biboros hajnalhoz.

Aztán látja azt a deli férfit — nemes jellemet tükröző kék szemeivel — a ki elvezette őt abba a csodás tündér világba, a hol a nap fényesebben ragyog, az ég kékebb színt ölt, a virág édesebb illatot lehel, a madárdal kedvesebben hangzik; a hol a szív mélyén szúnyadó szikra lángra lobban, boldog-fájó érzélemmel töltve el a keblet.

Szegény leány! Ne merengj tovább a multakon, elég ha most átélted lelkedben gyermekkorod ártatlan örömeit s ifjú korod rövid boldogságát; a mik ezek után következtek, azok csak szomorú emlékek, melyek még inkább elkесerítik szivedet.

Oh ti halhatatlan költők! hányszor zengte el már lantotok, hol panaszosan, hol a boldogság hangján, azt az Istentől szívünkbe oltott szent érzelmet: a mindenható szerelmet! Oh miért kell hát a szívnek csalódní, ha Isten oltotta bele ez érzelmet?!

Fáj a csalódás, ha a forrón szeretett lény hűtlenül elhagy, de mennyivel inkább fáj, ha megvetni kell azt, kit a balga képzelet úgy kimagaslani látott mások fölött; fáj annak tudatára ébredni, hogy a nemes szép lelket tükröző szemek mögött, alávaló rút lélek lappang.

Anna körül elsötétült az a fényes tündér világ és a sötétségben ott hevert lábainál eszményképe, összetörve... besározva...

Áthidalhatlan mélység nyilott meg közte s a szeretett férfi között, mely örökre elválasztá őket egymástól...

Szive sajgott a csalódás kinja alatt, de az idő — e nagy orvos — behegeszté a szív vérző sebé.

Mentek és jöttek az évek. A gyermekkori játszótársak: a kedves fivérek egyenként elszéledtek a háztól, katonának, vagy a merre végzetük sodorta.

Most egy komor gyászos kép tárul Anna lelke elé.

Ott látja szeretett jó atyját a ravatalon, szelid arczára — melyről a halál keze eltörülte az anyagi csapás okozta szenvedő vonásokat, hogy a megdicsőülés glo-

riájával vonja be azt — az égő viaszgyertyák halvány fényt vetnek.

Szemeiből forró könnyek hullanak. Ujra átérzi egész nagyságában a fájdalmat a drága atya elvesztéseért. Ujra átérzi a szenvedést, mit az emberek szánó vagy kárörvendő tekintete idézett fel lelkében, midőn házuk, a hol napvilágot látott, a hol boldog gyermek-éveit töltötte, idegen birtokába került s neki jó anyjával szegényes házikóba kelle költözni.

Lemondással, reménytelenül tekinteni a sivár jövő elé, dolgozni és ismét dolgozni, küzdeni a létért, titkolni a nyomort, hogy az emberek szánalma ne sérthesse a büszke lelket, ehhez erős jellem kívántatik!

Anna végig simitja kezével homlokát, ránéz az előtte fekvő elkezdett levélre, tintába mártja tollát, hogy folytassa az írást, de a keblét háborgató érzelmek miatt nem tud hangot találni a levél folytatásához.

Leteszi a tollat, az asztal fiókjából elővesz egy kis dobozt, ezt felnyitva kivesz ebből egy arczképet és nézi, nézi sokáig.

És az arczkép életnagyságúvá növi ki magát, a vonások kidomborodnak és életet nyernek; a férfias barna arczból, a fenkölt lelket sugárzó sötét szemek mély bensőséggel tekintenek reá, a szép barna bajusztól árnyalt, jóságos mosolyú ajkak beszélnek hozzá tiszta önzetlen, felbonthatlan barátságról.

Aztán az élénk fantázia által elővarázsolt távollevő jó barát arcza elmosodik s a szegény leány, a szemeiből előtörő könnyeken át, csak a jóbarát rokonszenves arczképét látja maga előtt. Csókot lehel reá s visszateszi helyére.

Egyetlen egyszer elhagyatottsága, árvasága közepette találkozott ezen emberrel, de ez elég volt arra, hogy felébreszse rokonszenvét e férfi megnyerő külsője, finom előzékeny modora; aztán ugyanazon nemzetiséghez tartozik, a melyhez ő: — örmény.

E férfi levelet intézett hozzá a távolból, kérve őt, hogy ne hagyják abba az ismeretséget, hanem folytatásának együtt levelezést. Oly nemes hangon szólott e le-

vél, hogy Anna teljesíté a kérelmet. És váltották sűrűn a leveleket s lassanként valódi mély benső barátság fejlődött ki közöttük.

Barátság semmi egyéb! És mégis úgy dobogott az Anna szive, úgy kigyuladt arcza, valahányszor levél érkezett tőle. Néha csodálatosnak tünt fel önmaga előtt is, hogy miként érezhet oly meleg rokonszenvet olyan iránt, kit csak egyszer látott életében. De azok a levelek oly kedvesen, oly szívhezszólóan hangzottak, hogy úgy érezte a szegény teremtés, hogy ezek őt boldoggá teszik.

Boldoggá? . . . A ki úgy beletörődött az élet szenvedéseibe, az nem sokat vár már az élettől, azt egy igaz barát vigasztaló sorai is képesek boldogítani.

Oh hisz olyan megnevezhetlen jóleső érzés lelkünket feltárni egy olyan előtt, a ki megért minket, a ki nem él vissza bizalmunkkal. És ő minden szomorúságát, minden bánatát — van neki távollevő fivérei miatt is elég bánata — közölte a jó barátal és ez vigasztaló szavaival enyhítette bánatát.

S ha a munkától kimerülve fáradtan ágyára dőlt s a jótékony álm lefogá szempilláit, akkor ő láthatatlan szárnyakon repült — valami delejes erőtől vonzatva — a távol vidéken lakó jó baráthoz, ki karjait kitérve keblére ölelte őt, szívhezszóló édes szavakat suttogva fülébe, míg neki ott nyugodott feje a hű barát nemes keblén és szive kimondhatatlan boldog érzélemmel telt el.

És ez mégis csak baráti érzelem volna, olyan minőt két jó barát érezhet egymás iránt, semmi egyéb?...

E kérdésre nem tudok más feleletet adni, mint azt, hogy az, a mit közönséges értelemben szerelemnek neveznek, érzelem, mely a legmíveletlenebb halandó szivében is előbb-utóbb fellobban, míg az Anna érzelve ama férfi iránt, önzetlen, nemes, minden földiségtől ment érzelem volt, vonzódott barátjához a nélkül, hogy reménye, ki látása lett volna őt valaha láthatni.

Különben én ily kérdés fejtegetésébe nem bocsátkozhatom, mert nem érzek magamban elég hivatást ennek helyes megoldásához.

Ujra hozzá fog Anna a levél-íráshoz, de az sehogya se megy. A keblét eltöltő sokféle érzelem közül fellázad szívében a sértett női büszkeség. Ledobja a tollat; szét-tépi a levelet; felkel az asztal mellől s elkezd a kis szobában alá s fel járkálni.

— Nem irok egy szót se! — gondolja. — Azt hinné még, hogy levelei nélkül már el sem tudok lenni. Mint pirul arczom a szégyentől, mennyire meg van sértve büszkeségem azért, hogy a legmelegebb szeretet hangján irt leveletem válasza nem méltatta. Csak nem alázom meg magamat egy férfi előtt annyira, hogy barátságát visszakolduljam!... Nem soha!... Most már csak azért óhajtanék tőle levelet kapni, hogy a szenvedésért, mit hosszú hallgatásával okozott, megbosszuljam magamat: felbontatlanul küldve vissza levelét!

Az ablakhoz lépett s széttéktintett, mintha az előtte elterülő festői tájat szemlélné. Gondolatokba mélyedve állott darabig: aztán az ajtó nyílásra megfordítá fejét.

Édes anyja lépett be, egy levelet helyezve az asztalra s azzal vissza is vonult. Ő pedig egy lépéssel az asztal mellett termett. Arcza kigyuladt, szíve hevesen dobogott: az asztalon az ismert vonásokkal feküdt a — várva-várt levél.

Bensőjében a sértett büszkeség gúnyosan kaczagva mondá:

— Mennyire el vagy lágyulva! Látom már, hogy nem tudsz magadnak parancsolni, fel fogod bontani. Pedig e levélben talán épen az van írva, hogy ő végkép szakítani akar veled. Oh hogy nem tudsz erős lenni! mennyire le lenne főzve ő, ha levelét felbontatlanul kapná vissza.

— Ne hallgass e szavakra, — szolt a szeretet — tedd a mit én tanácsolok. Bontsd fel e levelet, meg fog az téged vigasztalni. Ha visszaküldöd szívig meg lesz sértve az az önzetlen hű barát.

A harag erre ezt mondá:

— Ne ügyelj ez ostoba beszédre! kövesd az előbb adott okos tanácsot. A bántalmat, mit hosszú hallgatásával okozott, ne hagyd megtorlatlanul: küld vissza levelét.

És a szív, a háborgó érzésektől, hangosan dobog, az arcz a belső izgatottságtól lázas pírban ég.

A büszkeség és harag szava győz s a szeretet megszégyenülve rejtőzik el a szív egy félreeső zugába.

Anna egy nagyobb boritékba helyezi felbontatlanul a várva-várt levelet, leragasztja s ráírja az ő czimét.

S most úgy érezi, mintha szivét valami jégburok venné közül, melytől megdermed benne a lélek. De a szeretet óvatosan, csendesén előjön rejtekéből s meleg leheletével felolvasztja a szivét körülfogó jégkerget.

És a felolvadt jég könny alakjában tör utat magának.

Anna az asztalra borul és sir, hullatva fájó könnyeit.

A nyitva hagyott ajtón át, halkán lép be egy férfi, lábujjhegyen az asztalhoz közelit, hogy a leányt hátulról gyöngéden megérintse, de megpillantva az asztalon a levelet, ezután nyujtja kezét óvatosan, elveszi és felbontja.

Anna a neszre felriadva ugrik fel székéről és — oh káprázat! — színről színre ott áll előtte, kezében a levéllel — ő.

— Barátom! kiáltja a meglepetés, öröm és megszégyenülés hangján s elfödi arczát, hogy könnyeit és pírulását elrejtse.

— Olvasatlanul akartad visszaküldeni leveletem, mert bántott téged az, hogy megkértem vele. E levélben meg van írva, hogy miért hallgattam mostanig. Azt hittem, hogy egy nappal előbb érkezik meg, mint én, és a mint látom csak ma kaptad meg. Ha tudnám, hogy a fájó érzést, mit hallgatásommal okoztam, bocsánatkérés-sel helyrehozom, úgy én tőled nem egyszer, hanem egyszer kérek bocsánatot!

Igy beszél a férfi, míg gyöngéden levonja Anna kezét arczáról, hogy barátnője szemeibe — melyekben még könnyek ragyognak — tekinthessen.

— Azért jöttem oly messze útról hozzád drága Annám! — folytatja a beszédet, karjait kitarva, — hogy meglássalak, vigasztaljatak s hogy. . .

A leány önfeledten dől keblére a hű barátnak, kinek kezéből a földre hull a várva-várt levél. . . .

A hámál.*)

— Elbeszélés. —

Irta: **Lindau Rudolf.** Fordította: **Esztegár László.**

I.

Jhánnesz a második hámál volt Mertens és Fiai régi német banküzletében, Konstantinápolyban és mint ilyen, a pénztári szolga teendőivel volt megbízva. Ő nem származott a hámálok nagy czéhéből, azonban voltak ezek között rokonai és barátai; Örményországban született és minden látszat szerint ment volt a bevándorolt családok sarjadékainak gonoszságaitól. Teljes birtokában volt póri származású honfitársai jellemző vonásainak, minők: komoly, békés természet, szivos munkaképesség és munkakedv, fölülmulthatatlan mértékletesség evésben és irásban és nagy testi erő. E mellett igen szép, megtermett férfiú volt athletának illő mellel és vállakkal, halvány arczczal, szurokfelete hajjal, nagy sötét szemekkel, erős fehér fogakkal és hatalmas órral. Keveset beszélt, és mindig csak a szóban forgó dologról, e mellett pontosan, lelkiismeretesen és értelmesen elvégezte azt a sok és különböző megbízást, mely neki naponként osztályrészül jutott.

Hét évvel ezelőtt vezette be őt nagybátyja Kevork, ki akkor a második hámál szerepét vitte, Mertensékhez.

„Én szeretnék egyidőre hazamenni, — mondá Kevork, — rokonaim öregek lesznek és én atyámtól levelet kaptam, melyben írja, hogy halála előtt látni óhajtana; e mellett rendezni való üzleti ügyeim is vannak. Azért is kérek hosszabb, meghatározatlan ideig tartó szabadságot. Én egyik unokaöcsémet ide hívtam. Kezeskedem, hogy ha meg fogom neki magyarázni itteni teendőit, mindent, a mit rá bizni fognak, ép' oly pontosan és jól el fog végezni, mint azt én már tizenöt év óta az ön

*) A kiváló német író ezen műve, melyben az örmény népjellem igen fényes oldalról van bemutatva, a legérdekesebbek közé tartozik azok között, miket a modern szépirodalom e téren fölmutathat. E. L.

és elhunyt atyja megelégedésére tettem. Méltóztassék őt megnézni, vele beszélni és ha külseje Önnek tetszik, legyen kegyes és alkalmazza őt az én helyemen. Ön észre sem fogja venni, hogy új szolgája van, mert ő az én husamból és véreből van; mint atyját fogja Önt tisztelni és Önnek mindenben engedelmeskedni fog. S ha én majdan visszatérek, itt mi sem lesz megváltozva; én elfoglalom ismét helyemet, Ön pedig alig fogja észrevenni, hogy egy ideig nem voltam itt.“

Mertens úr, alig harmincz éves férfiú, ki azonban gyermekkora óta szívja a szebül-galatai és perai levegőt, jól tudta: mit jelent az, ha a hámál ilyen hangon a hazamenetelről, a „Memlekel“-ről beszél. Kevork nagybátyja tizenöt év előtt ugyanezt a beszédet tartotta az öreg Mertens előtt és egy napon — gondolá Mertens — Ohánessz ép' így fog beszélni az üzlet akkori tulajdonossához. Kevork minden évben kért kisebb szabadságot, s ezt szabály szerint meg is kapta. Ilyenkor hazasietett, otthon körülnézett és a kítűzött időben pontosan visszatért és elfoglalta állását. Azonban Kevork mostani kérésének hangja azt árulta el, hogy ő tizenöt évi becsületes és fáradhatatlan munka által annyi pénzt takarított meg, melylyel magának szabad és gondtalan életet biztosított, s ha csak otthon baj nem éri, nem is szándékozik többé visszatérni. Mertens úr tudta ezt, s habár nem szívesen bocsátotta el a megbízható és derék szolgát, nem is kísérelte meg őt visszatartani. Jól tudta, hogy ez hiábavaló volna.

— Hogy hívják unokaöcsédet? — kérdé.

— Ohánessz, uram!

— Milyen idős?

— Huszonöt éves.

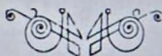
— Nós hát holnap bemutatthatod nekem.

Másnap reggel megjelent Ohánessz, Kevork unokaöcscse. Igen kedvező benyomást gyakorolt Mertensre s így nagybátyjának helyére szolgálatba is fogadták.

Kevork még tiz napig maradt Mertensék házában s csak akkor vett bucsút, midőn meggyőződött, hogy őt Ohánessz minden tekintetben pótolni képes. Köszönetet

mondott úranak áradozás nélkül nyugodtan és komolyan a vett jókért, megcsókolta ruhája szegélyét s elűnt a szokásos: „Allah ömürler versin“-nel („Az Úr tartsa meg életedet“).

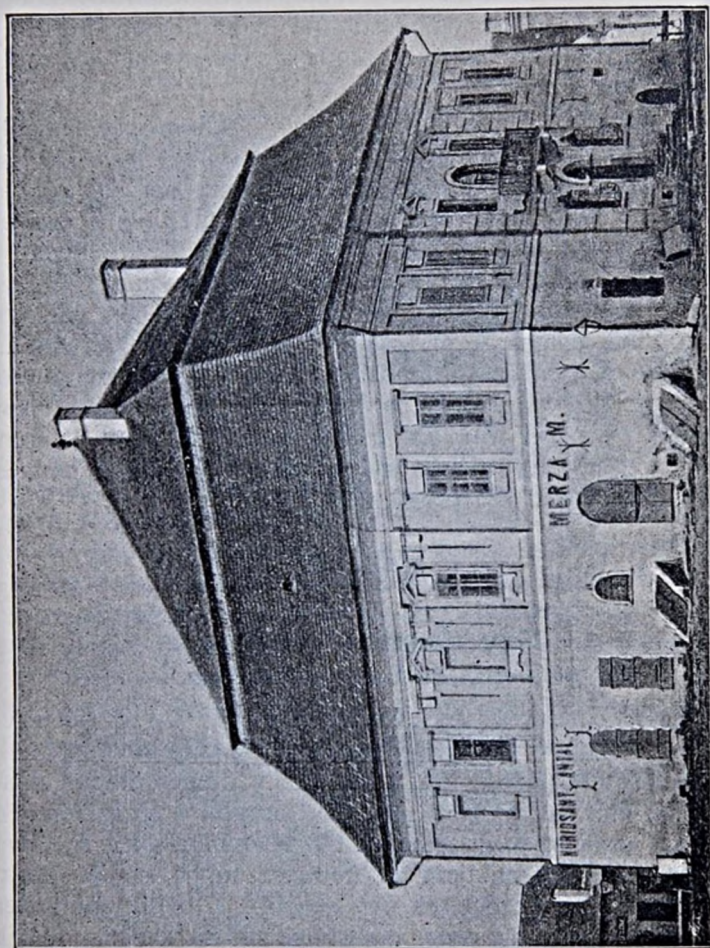
Ohánessz jónak bizonyult be. Valóban úgy látszott, mintha Kevork eltávozása óta Mertenséknél mi sem változott volna meg. A régi szolgák hamarosan és minden feltűnés nélkül bizalmas viszonyba léptek és a maguk módja szerint meg is barátokoztak az új jövevénynyel, ő pedig már néhány nap után oly nyugalommal és bizossággal végezte dolgait, mintha egész életében pénztári szolga lett volna. A pénztárnok vagy maga Mertens úr is bárminő megbízást adhattak neki, ő elvégezte pontosan úgy, hogy a legkisebb hibát vagy hanyagságot sem lehetett róvására írni. És ez így tartott hét éven át, minden megszakítás nélkül az évenként rendszeren kért és megkapott rövid szabadságidőn kívül.

Egy darab a multból.

— A szamosújvári tanácsház lebontása. —

„Lerontani?“ ... „Fentartani?“ — E két egymással szemben álló jelszó hangzott sokáig közönségünk ellentétes táborában, míg amaz első végleges diadalt aratott! S én, ki egészen ártatlan vagyok e győzelemben (a mint nem vettem részt a küzdelemben sem) hozzám illő semlegességgel, nem is keresem többé annak okait. Végre is a centumpaterek úgy akarták, a belügyminiszter hasonlóképen, s az öreg városháza dobra került. Hetek óta kalimpálnak rajta kimélet nélkül mindenféle szerszámokkal, bontogatják, döntögetik; s alig birnak vele. Nekem úgy tetszik, mintha olykor oda akarna szólni fosztogatóihoz: „Azt mondtátok rólam, hogy magamtól összedülök, oly gyengék a lábaim, — s ime még most is mennyit vesződtök velem, hogy földre teritsetek!“ Szó a mi szó, régóta bucsúzunk mi már s még mindig oly nehezen tudunk megválni a jó öreg városházától; hol any-

A régi tanácsház Szamosújvárt.

nyi történet játszódtott le a multban. Kő kövön nem hagyatik benne — sőt a feldult romok is eltűnnek lassanként, míg csak hült helye marad; s mégis lehetnek (legmakacsabb ellenségei közt is) sokan, a kik egy-egy sohajt röpitenek utána titkon legalább, az elmulás érzetének azon kivételes perczeiben, — melyeknek borús hangulatát tán senki szebben ki nem fejezheti, mint a német költő Rückert:

Keine Schwalbe bringt, keine Schwalbe bringt
Dir zurück, wonach du weinst;
Doch die Schwalbe singt, doch die Schwalbe singt
Im Dorf, wie einst:

„Als ich Abschied nahm, als ich Abschied nahm,
Waren Kisten und Kasten schwer,
Als ich wieder kam, als ich wieder kam,
War alles leer!“ — — —

Éppen most bucsúznak tőlünk a távozó fecskék is; vajjon mit érezhetnek szegénykék ama szörnyű pusztulás előtt, a mit utolsó napjaikban látnak Szamosújvár piacán? Maholnap átszelik a földközi tenger felhőit, s télire az új Congó-államban fészkelnek talán, mely nekik csak egy új nyaraló hely. Egy részük kétségkívül elpusztul, de a kik visszatérnek a visszatérő esztendővel, keresni fogják — a tavasszal megint a gömb alatti régi városházát? — mely az elmúlt században épült s akkorra már nincs többé! Ha visszatérnek majd, oly üres lesz nekik a piac s ha szólni tudnának bús csicsergéssel ismételnék ők is a költő szavait: „Als ich wieder kam, als ich wieder kam, — war alles leer!“...

S.

Egy régi jó barát.

III.

Azután is betért Konczné asszonyhoz, de már nem ujjongott többé a kitörő örömtől, mint azelőtt, hanem csendesesen leült az asztal sarka mellé és szótalanul üritette ki egyik poharat a másik után.

Ha betévedtünk olykor mi is, a kik elveszett boldogságát, fiát kivittük a temetőbe: arcza felderülni látszott, egy pillanatig révedező tekintettel nézett rajtunk végig, aztán oda intett a csaplárosnének.

Tudta ez már amaz intés értelmét s néhány percz mulva nekünk is megmagyarázta, pár üveg bort azon megjegyzés kíséretében tevén elénk, hogy azt a mészárosmester úr rendelte nekünk.

Ismerve vagyoni állapotát, nem vonakodtunk elfogadni ajándékát. Tudtuk, hogy nem szegény ember ő az anyagiakban, csak lelki vagyona: öröme nincs.

Azt pedig nem lehet pénzen megszerezni. Volt nekünk abból a kincsből elég; adtunk neki is belőle egy-egy keveset.

Néha szomorúsága által mérsékelt csapongó kedélyünk, gondtalan korunk megjegyzései visszacsábitották az öröm pirját halvány arczára.

Ekkor közelebb húzta hozzánk a székét, közénk ült.

Mintha felmelegedett volna vidám kedélyünk verőfényének hatása alatt, egy-egy kevés ideig önfeledten hallgatta a fenkölt eszmék és legnemesebb vágyak lángjától hevült ifjú lelkeink fellegező álmait, pajzán kedvünk szilaj, de nem sikamlós irányú nyilatkozatait.

Mikor feldulni láttuk egy-egy pillanatra azt a borús arcot: rá merészeltünk gyűjtani egy szomorú dalra. Vigat a világ kincseért sem énekeltünk volna jelenlétében.

Túláradó kebellem dalolgattuk ilyenkor neki, hogy:

Nyugszik minden csendesen,
Csak a szellő jár kel;
Titkos hangon beszélget
A fák levelével:

A rózsák közt ellebeg,
Édes hangon így rebeg:
Jó éjt, jó éjt!
Enyhe álmokat!

Láthatólag megkönnyebbült dalunk hatása alatt és mi örültünk, hogy némileg kicsalhattuk magából azt a bánatos embert.

Ez lett aztán az ő nótája.

Hiszen nyugodott is neki csendesen minden. Talán még a szive sem vert többé.

Mert a ki még mozgott körül a családjából, az az árny-alak, a szegény felesége is magában hordta a kór kiirthatlan csiráját.

Mióta gyermekeit nem találta odahaza a családi tűzhely körül, el-ellátogatott új lakásukhoz: gyakran felke-

reste azt a kicsi házat, mely kedves kincseit magában rejtette.

A tél vihara gondoskodott róla, hogy elrejtse e kis lakot a fürkésző emberi szemek elől.

Azonban hasztalan vonta be hótakaróval az egész temetőt, egyetlen nagy szemfedőt borítva a sirokra a tél, mégis megtalálta azt a parányi halmot a szegény, bánatos anya.

Oda vonzotta és vezérelte őt a tévedni nem tudó anyai szív.

Ott órákig elbeszélgetett, — zokogott a kegyetlen hideg időben, egy más után neveiken szólítgatva gyermekeit.

De egyszer csak kimaradt, nem látogatta meg szeretteit többé.

Addig-addig járt a halál birodalmában, miglen egyszer a halál haza kísérte őt.

Tüdőlobot kapott és még a tél vége előtt kivitték családja elköltözött tagjaihoz.

Nem hagyhatta gyermekeit sokáig gondviselő nélkül a jó édes anya.

Hadd porladjon együtt velök szerető anyai szive, tán adni fog a sír örökös hideg éjszakájában porladozó gyermekeinek egy kis meleget.

Oh hisz az anyai szív még szétporladozása után is megtartja bizonyára áldó melegét!

Ez esemény után eltávoztam szülőföldemről, s midőn évek múlva oda visszatértem ismét: ott találtam az egykor vagyonos, derék, munkás polgárt, mint világtalant a barompiacson, ki a könyörületes szivek kegyadományáiból tengette nyomorult életét.

— Látod hová jutott, mivé lett a kedves úr, a ki ezelőtt minden szereda-nap bandával mulatott — szólt hozzám az anyám — megmondva a figyelmemet magára vont szegény vak ember nevét is (a melyet én ide nem írok le), s mindez nem történt volna, ha. . . .

— Meg nem halt volna a kedves kicsi fia — egészítém ki — a valódi irányba terelve — az édes anyám gondolatát.

Hirfűzér Szamosújvárról.

— Dr. Molnár Antal, városunk nagyérdemű országgyűlési képviselője családjával együtt néhány hetet a tusnádi fürdőben töltvén, választói körébe visszaérkezett.

— Pályaudvarunkon egész sora állítottatott ki a waggon-kölcsönző részvénytársaságtól, a teher forgalom növekedése folytán használatra átkölcsönzött vasuti kocsiknak.

— Hild tábornok, katonai kiküldött bizottság kíséretében júl. 15-én körünkbe érkezett, egy honvédhuszár-ezrednek e városon leendő állandó elhelyezése érdekében szükséges hivatalos szemle teljesítésére. A város katonai laktanya építésére és gyakorlótérnek az árvaház mellett (a felső-vizútcza végén) kezdődő terjedelmes rétjét ajánlotta fel; mely a szamosvölgyi vasútnak Kolozsvár felé haladó pályavonala mentén terül el, s a katonai szempontokat teljesen kielégíti.

— Esztegár Gergely segédlelkész közelebből sikerrel tette le, Gyulafehérvárt, a lelkészségre képesítő vizsgálatot.

— A helybeli társalkodóegylet újabb, nyomtatott könyvjegyzéket adott ki, az egyleti könyvtár részére 1860. óta beszerzett művekről.

— A városháznál elhelyezett tűzoltó-telep, illetve őrtanya és a főtéri templom tornya között új tűzjelzési sodrony összeköttetés létesített.

— Az elterjedt kolera-járványhírek következtében nálunk is megtétettek a közegészségügy érdekében szükségesnek mutatkozott némely óvrendszabályok és elővigyázati intézkedések.

— A város, mint iskolafentartó, a helybeli örmény kath. gymnasium jelesebb tanulóinak megjutalmazására a tanév végével 20 frtot utalványozott az igazgató kezéhez. Továbbá a „kisegítő-takarékpénztár“ mult évi eredményéből tiz frtot szintén a jeles tanulók jutalmazására ajándékozott. Ugyanezen célra ifj. Temesváry István 8 koronát és Todorán Endre 1 drb aranyot ajándékoztak a tanári testület ítéletére bizván, hogy ezen pénzbeli jutalmakat a legjelesebb és legszorgalmasabb tanulók közt ossza ki.

— Városunkat közelebbről meglátogatták: Br. Bornemissza Károly főispán, Torma Miklós alispán, dr. Téry Ödön közegészségügyi tanácsos, Govrik Gergely, mechitharistaszerzetes, dr. Tódorfi Domokos aljárásbíró Gajzágó Tivadarjárásbíró, — dr. Gerecze Péter pécsi reáliskolai tanár, az egyház művészet derék művelője, ki a pécsi domról írott talpraesett páratlan nagy munkájával méltó feltűnést keltett. Dr. Gerecze, ki mívelt nejjével járt városunkban, évekkel ezelőtt gymnasiumunk igen szorgalmas növendéke volt. Büszke lehet Deés városa e kiváló szülöttjére!

— Király Ő Felsege születése napján, Szent-István első magyar király ünnepének évfordulóján az örmény egyház részéről is megtartattak a szokásos templomi ünnepélyességeket.

— Az idei nyár, vidékünkön, gyakori viharok közt folyt le; minők e környéken csak a legkritkább években jelentkeznek.

— Az ugynevezett „hegy alatti“ fogadó helyiségei állandó járványkórházzá lettek átalakítva.

— A méhészkör aug. 6-án a minta-méhes javára nyári mulatságot rendezett; mely a városi nagy vendéglő termében tartatott meg, a kedvezőtlen időjárás miatt.

— Sétatérünkön egy rendes s a közönség igényeinek megfelelő czukrászati helyiség berendezése terveztetik.

— A régi városház-épület anyagának elárverezésén Csáusz János kereskedő, mint egyedüli vevő jelentkezett; kinek ajánlata 3501 frt 11 krral a városi közgyűlés részéről elfogadtatott, s az épület lebontása tényleg folyamatba tétetett.

— Képviselőtestületünk közelebbről az utczák kikövezésének tovább folytatása fölött is tanácskozott; de e kérdésben még újabb érdemleges határozat nem jött létre.

— A városi örmény kath. algymnasiumba a most lefolyt iskolai év elején felvétetett száznegyvennégy nyilvános tanuló; e létszámot a mult tanévre beirt tanulók létszámával (118) egybehasonlitva, kitűnik, hogy a létszám huszonhárommal növekedett.

— A román sajtót e városban jelenleg két folyóirat képviseli. Mindkettő ez évben indult meg; egyik a ha-

vonként kétszer megjelenő irodalmi és ismeretterjesztő lap: „Lumea Literară“, melynek Simu György marosgezei gör. kath. lelkész a szerkesztője, — másik a „Școala Poporală“ című, évenként tizszer megjelenő közlöny; melyet Boros Vidor tanító-képezdei tanár szerkeszt.

— Nagy templomunk egyházművészeti főkincsről: a Rubens-féle oltárképről dr. Gopcsa László kultuszminiszteri segédfogalmazó a fővárosi írói kör által kiadott albumban cikket irt. E műkincsről városunk helyrajzában is megemlékezünk.

— Az országos képviselőválasztásra jogosítottak névjegyzéke a jövő évre összeállítatott.

— Közelebről egy régiségkereskedő jött városunkba, hol vidékünk római korbeli leletei után tudakozódott vétel szempontjából, — de értesülésünk szerint eladás nem történt.

— Az örmény kath. főegyház diszitására a város költségvetésében ezerkétszáz forint van előirányozva.

— A városunkban megindult építkezések folytán nem rég újabb deszka-raktárvállalatok keletkeztek.

— A városi képviselőtestület egyik közelebről tartott közgyűlésében a főgymnasium felállításának és a katonaság behozatalának kérdésével foglalkozott.

— László Lajos birtokos-polgártársunk a felső vizutczai szeszgyár vezetésétől visszalépett.

— A határunkon egykor létezett római telep helyén néhány újabb régiségtárgy (épületmaradvány) került felszínre a közelebbi vizáradás folytán; a mely tárgyak az eddigi leletek becses gyűjteményéhez csatoltattak.

— A népkert területén a méhészkör részére tervezett minta-méhes felépítéséhez már hozzáfogtak.

— Tordai Grail Erzsi, az ünnevelt művésznőtől azon ígéretet birjuk, hogy nemsokára körünkbe visszatér, s így közönségünk újabban is fogja élvezhetni művészi előadásait.

— A felsővizutczai Szappanyos-féle házat László Lajos, a hétkeresztutczai Nagy Józsefféle házat ifj. Temesváry István, a Petrás-féle házas telket Haragay An-

tal és az Ábrahám-féle házat Placsintár Gergely örök áron megvásárolták.

— Szerkesztőségünk az utóbbi évek alatt több becses örmény irodalmi művet, illetve idegen nyelven írt örmény tárgyú könyvet szerzett be saját kézi könyvtára részére; továbbá igen értékes hasonló műveket, tiszteletpéldány gyanánt is kapott, a külföldi szerzőktől, — melyek ismertetésére részint önálló czikkeinkben, részint irodalmi és művészeti rovatunkban rendre lehetőleg sort kerítünk.

— Dr. Schnell Károly városi főorvos, szelvényes gyűjtés eredményében hat forintot küldött be a kolozsvári siketnémák intézetének.

— A katonai mérnökkar kiküldöttjei határunkon mérnöki felvételeket eszközöltek.

— A főegyház részére a város az új toronyórát elkészíttette.

— A gör. kath. székesegyházi káptalanhoz közelebből két kanonok neveztetett ki: Georgiu János és Bene Sándor személyében.

— Dr. Gopcsa László a gyorsírászat történetét tárgyzó hasznos kézikönyvét szintén lapunk helybeli nyomdáján adta ki.

— A budapesti idegen látogatók lapja a megyénkről írt közlemények kapcsán Szamosújvár városáról, nemcsak írásban, de négy saját felvételű illusztrációban is megemlékezik.

Kisebb közlemények.

Husz év előtt. Szamosújvár polgármestere: Placsintár Dávid a város 1873. évi állapotáról s a közigazgatási és gazdasági kormányzata körében előfordult nevezetesebb mozzanatokról, annak idején a képviselőtestület elé terjesztett évi jelentése, — a városi közegészségügyre vonatkozó részében, — a husz év előtt nálunk elharapózott kolerajárványról is tüzetesen megemlékezett. A polgármesteri jelentés (az általános egészségügyi viszonyokra, s a közönségesebb köresekre nézve tett észrevételek után) így szólott: A fentebb előszámlált kóroknak egyike sem öltött oly veszélyes jelleget és oly mérvet, mint a június 21-én városunkba is

beütött kholera-járvány. — A kholera (az emberiség e pusztító méltelyé) már a korábbi évben is észleltetett hazánk egyes vidékein szórványosan, a lefolyt évben terjedése azonba mind veszélyesebb jelleget öltött, míg végre a mondott napon városunkba is beütött; és daczára a városi hatóság, s a közgyűlés által alkotott járványbizottság rendkívüli buzgalmának, daczára a városi orvosi kar által kifejtett, s majdnem, az önfeláldozással határos tevékenységnek, daczára a rendes életű s az óvszabályokat pontosan foganatosító lakosság magatartásának, — a duló-járvány mindaddig kérlelhetlen maradt, míg kiszemelt áldozatait le nem aratá. A város népességéhez, kedvező helyi fekvéséhez, s polgárainak az életrend tekintetében tanusított kifogástalan magatartásához képest a járvány által meglepettek száma (százharminczegy) oly nagy volt, mekkora a korábbi években már előfordult hasonló járványok alkalmával soha sem. Hála az isteni Gondviselésnek s köszönet a derék orvosi karnak, mely a szenvedők orvoslása körül oly buzgalmat tanusított, hogy az összes százharminczegy kór-eset közül csakis hatvannyolcz lett halálos kimenetelű. — Nem kis érdeme volt ebben a városi közgyűlés által a városi tisztikar és képviselők némely tagjaiból, valamint a városi összes orvosi személyzetből (a városi főorvos úr kivételével, ki egészsége helyreállítása végett a járvány beütése előtt fűrdőre utazott, s ki betegsége miatt jelen lenni gátolva volt) alkotott járványbizottságnak, mely a járvány kezdetével a közgyűlésnek ideiglenes kholera-kórház berendezése iránti határozatát s az óvszabályoknak a lakosság általi teljesítése felügyeletét oly pontosan s erélyesen foganatosította; de a dicsőség oroszlán részét országos fegyintézeti orvos dr. Z a k a r i á s József úr, a szenvedők orvoslásában kifejtett önzetlen buzgalma, semmi fáradságot nem kimélő tevékenysége által méltán kiérdemelte. A közgyűlés nevezett orvos úrnak érdemei elismerésül köszönetet (s kétszáz forint jutalmat) szavazott; a járványbizottság összes tagjainak pedig elismeréssel párosult köszönetet mondott. A járványban elhaltak után hátramaradt, s a megélhetésre elegendő kereset képességgel nem bíró özvegyeket s árvákat a városi hatóság a járvány szüntével összeiratván, — ellátásukról azáltal gondoskodott, hogy a városilag és rendszeresen segélyezettek közé osztályozta. A járvány, (mely áldozatait kizárólag a város külső negyedeiből szedé) majdnem két havi dühöngése után, a u g u s z t u s 15-én végképpen megszűnt, s szüntével a városi egészségügyi viszonyok annyira javultak, hogy két-három heti betegségi szünidő állott be; nemsokára azonban az őszi időszak alatt a »skarlát« lépett föl, s szintén veszélyes jelleget öltvén, számos halálozási esetet idézett elő.

Hazafiság és nemzetiség. Az idej pápai jubileumon bemutatott magyar ifjúsági zarándoklat tagjai közül az egyiket, a ki Fiumében lakik, a pápa (természetesen olasz nyelven) így szólította meg:

— Tehát olasz vagy?

— Nem; olaszul beszélek ugyan, — csak olaszul — de azért magyar vagyok.

— Helyes. — De tegyük fel, ha valaha az életben abba a helyzetbe jütsz, hogy választanod kellene Olaszország és Magyarország között, mondd csak fiam: melyiket választanád?

— Én nem tudnék habozni, mert minden körülmények között szeretett hazámat, Magyarországot választanám!

— Derék fiú vagy! mondá a pápa dicsérőleg és kegyesen bocsátá a kis magyar-olasz hazafit.

E rövid párbeszéd igen tanulságos lehet mindazokra nézve, a kik a hazafiságot nem mint elévülhetlen kötelmet, hanem csak mint ideiglenes államjogi kötelezettséget fogják fel. Ez természetesen, csak egyesekre vonatkozik, mert mi a hazafiság erényéből egy hazai nemzetiséget sem tekintünk kizártnak (nem ismervén el semmi privilegizált hazafiságot), — s mindenkit annak tartunk, a ki magát az igaz hazafi disznevére tetteg érdemesíti.

De mi örmények is levonhatjuk ezen párbeszédből azt a tanulságot, hogy a magyar hazafisággal, — mely bennünket elválaszthatlanul ide köt a magyar földhöz s a politikai értelemben vett magyar nemzet egyeteméhez, — éppen nem ellenkezik ama velünk született érzület, mely reánk magyar-örményekre az örmény faji származás irányában szintén bizonyos köteleességeket ró, a magyar földön is.

Irodalom és művészet.

Ligeti hagyatékából. Az elhunyt magyar festőművész, Ligeti, ki a kelet szindús ragyogó napsugaras világából, a helyszínen felvett vázlatok alapján érdekes műveket alkotott, egy örmény ethnographiai jelleggel bíró festményt is hagyott hátra; mely érdekes és élethű örmény tyпуст és keleti viseletet ábrázol. A magyar művésznek ezen eredeti örmény tárgyú festménye. dr. Molnár Antal orsz. képviselőnk birtokában van.

San-Lazzaro látkepe. A svájci festőművész: Corrodi Herrmann római műtermében, mely állítólag egyik legszebb és leggazdagabb műterme a kereszténység fővárosának, — a velenzei cyprusokkal árnyalt Szent-Lázár-sziget örmény kolostora látható; előtte gondola, melybe fehérbe öltözött apácák szállnak be. E művészi kivitelű kép a chicagói világkiállításra készült.

„Mentő-csárdás“. A kolozsvári mentő-egyesület nyári mulatása alkalmából új zeneszerzeményt irt »Mentő-csárdás« czimvel az ismert örmény zeneszerző: Viko Simon.

Örmény népisme. A bécsi anthropologiai (embertani) társaság közleményeiből külön lenyomatként jelent meg egy hosszabb, s rajzokkal illusztrált tanulmány, mint adalék az örmények műveltség-történetéhez, — egy tudós ecsmiádzini tanártól, ily czim alatt: Das Armenische Bauernhaus. (Ein Beitrag zur Culturgeschichte der Armenier) von Parsadan Ter-Mowszeszjánecz, derzeit Professor in Ecsmiádzin (mit 55 Text-Illustrationen.) Úgy

az értekezésből, mint a népismeji rajzokból, lapunkban közleményeket bemutatni lesz alkalmunk.

Közgazdasági élet.

Iparcikkeink a Keleten. A budapesti kereskedelmi muzeum keleti kirendeltségei jelentékeny szolgálatokat tesznek kiviteli kereskedelmünk érdekeinek, — egyre szélesebb utat törve keleten a magyarországi származású iparcikkeknek. Ezidőszent a kereskedelmi muzeum tizenegy helyen tart fenn minta-tárakkal kapcsolatos kirendeltségeket; melyek rövid fennállásuk óta mintegy másfél millió forint értékű magyar iparterméket helyeztek el keleten; hazai czégek javára közvetített üzletek folytán.

A gyergyói vasút. Kereskedelmi miniszterünk Molnár József orsz. képviselőnek, Szász-Régentől kiindulva Görgény-Sóakna, Görgény-Szentimre és Libánfalva községeken, valamint a Kereszt-hegyen át Gyergyó-Szárhegy irányában, Gyergyó-Szentmiklósig vezetendő helyi érdekű vasútvonalra előmunkálati engedélyt adott.

Mi újság az örmény világban?

Uj akadémiai tanár. Michelián Árság dr., ki »Az örmény egyház« című dolgozatával az Izsák-Meszrob-féle pályadíjat nyerte el, az ecsmiádzini Györgyféle akadémia tanárának neveztetett. Michelián, ki susi születésű, a jeni egyetemen nyert bölcsészettudori oklevelet.

Örmény papir. A Párisban megjelenő »Echo de Paris« című francia lapban olvassuk, hogy az orvosok állítása szerint igen jól lehet a szoba levegőjét tisztítani, ha abban »örmény papir«-t (»Pápiér d'Armenie«) égétünk, mely desinfiáló tulajdonságán kívül még kellemes illattal is bír. E papir Paris egyik gyárában készül azon jóillatú töményből, mit az örmények jeruzsálemi töménynek neveznek.

Az első örmény nő, ki bölcsészettudori oklevelet nyert, Hágopián Vártuhi (Jakabffy Róza) trebizondi születésű kisasszony, ki Titlisben tanulta a népiskolát, Zürichben végezte el a gymnásiumot; egyetemi tanulmányait Zürichben kezdette, de Genfben és Lipszében folytatta; különösen paedagogiat, irodalmi és történelmi előadásokat hallgatott. Bölcsészettudori oklevelet Bernben kapott. Hágopián kisasszony rendkívüli tehetség; alaposan tudja a francia, német, örmény nyelvet. Szabad ideje alatt irt névtelen cikkeket a »Méság«-nak is. Hágopián Róza az első örmény nő, ki külföldön végezte egyetemi tanulmányait.